

MIESTO POĽNOHOSPODÁRSKEJ MLÁDEŽE V SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI

G. BLAAS, F. MACH, D. SAGARA

Rozvoj výrobnjej základne nášho poľnohospodárstva a prenikavé zmeny vo výrobných vzťahoch, ktoré sa odohrali za uplynulé štvrtstoročie, nedovoľujú sa pozerať na ľudí pracujúcich na pôde tradičnými očami rurálnej sociológie. Tento tradičný pohľad viacmenej stotožňoval poľnohospodárskou populáciu s nemestskou, vidieckou populáciou, vidiecke sídliská, vidiecke pospolitosti stotožňoval s roľníctvom, respektíve pracujúcimi na pôde. Zdôrazňoval sa oj osobitný kultúrny a hodnotový systém vidieckych (alebo roľníckych) pospolitostí, ktorých špecifiká sa videli v zachovávaní tradičných a zvykových vzorov správania sa v izolácii od „mestskej“ civilizácie, primitívnej, prevažne manuálnej práci a zaostávajúcej životnej úrovni.

Keď konštatujeme, že tento pohľad už nie je adekvátny všeobecne pozorovanej skutočnosti (okrem niektorých regionálnych a demografických enkláv), je dvojnásobne neadekvátny vo vzťahu k mladej generácii poľnohospodárov.

Domnievame sa, že v našej súčasnej socialistickej spoločnosti je správne chápať poľnohospodársku mládež najmä vo vzťahu k jej ekonomickej a s ňou súvisiacej sociálnej činnosti, ako relatívne osobitnú kategóriu, spoločenskovekovej skupiny pracujúcej mládeže, ktorú vymedzujeme predovšetkým jej miestom v systave spoločenskej delby práce.

Pokúsime sa o vymedzenie niektorých, podľa nášho názoru podstatných socioekonomických faktorov, ktorých pochopenie je významné pre prístup k problémom mladej poľnohospodárskej generácie.

1. Poľnohospodárska mládež žije v rovnakých makrosocioekonomických podmienkach ako všetky ostatné kategórie mládeže. Tento základný rámec nenaarušuje podľa nášho názoru ani relatívne osobitný typ výrobných vzťahov v jednotlivých roľníckych družstvách súvisiaci s družstevným socialistickým vlastníctvom. Všetky makrospoločenské nadstavbové javy pôsobia aj na členov družstiev v podstate rovnako ako na ostatných pracujúcich.

2. Pracovná aktivita poľnohospodárskej mládeže sa odohráva zhruba v rovnakých typoch socialistických organizácií ako ostatnej pracujúcej mládeže. Reštrukturalizácia výrobných síl vytvorila socialistické veľkovýrobné organizácie priemyselného typu aj v poľnohospodárstve. Organizačné a riadiace štruktúry poľnohospodárskych podnikov, aj keď nie sú tak zložité ako v priemysle, existujú na rovnakých princípoch delby práce a kompetencie. Integrácia poľnohospodárskej mládeže do sociálneho systému spoločnosti sa už prevažne uskutočňuje cez profesionálne vzťahy. Vedecko-technický pokrok v poľnohospodárstve sa pričínal o rozsiahlu profesionalizáciu práce. Zavádzanie nových výrobných technológií vytvára podmienky pre rozsiahlu delbu práce a špecializáciu, vytvára nové profesie s kvalifikačnými nárokmi zrovnateľnými s kvalifikačnými potrebami priemyslu.

(V ČSSR pripadá na 1000 pracovníkov v poľnohospodárstve 71,5 pracovníkov so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním).

3. Poľnohospodárska populácia tvorí menšinu vo všetkých typoch tzv. *vi dieckych sídlisk* (okrem niektorých regionálnych výnimiek). Nemožno preto povedať, že by ekologické podmienky životného prostredia vytvárali nejaké významnejšie špecifiká poľnohospodárskej mládeže, ktoré by ich odlišovali od priemyselných robotníkov a zamestnancov bývajúcich tiež na dedine (na Slovensku 63,2 % obyvateľstva býva v sídliskách do 5000 obyvateľov) (Štatistická ročenka ČSSR, 1970).

4. Intenzívne pôsobenie masovokomunikačných prostriedkov, prakticky neexistujúce sociálne priehrady a silná priestorová mobilita obyvateľstva spôsobuje že aj poľnohospodárska mládež rovnako ako iné skupiny si vytvára typ hmotnej a duchovnej kultúry identický s celospoločenským typom. Poľnohospodárska mládež podlieha vo veľkej miere *tým istým kultúrnym a hodnotovým vzorom* ako ostatná mládež. Presvedča nás o tom prakticky univerzálne rozšírenie takých kultúrnych javov ako móda v obliekaní, tanci a konzumnej hudbe, trávenie voľného času a iné sociokultúrne stránky životného štýlu, ktoré sa v radoch našej mládeže vyvíjajú viacmenej jednotne, v pomerne voľnom vzťahu k ich sociálnej a profesionálnej príslušnosti. Pôsobenie tradičných noriem susedských pospolitostí na dedine zaiste do určitej miery naďalej trvá: nemožno však povedať, že by ovplyvňovali poľnohospodársku mládež intenzívnejšie ako mládež dediny s inou profesionalizáciou.

5. Poľnohospodári ako socioprofesionálna skupina sú v súčasnosti úplne otvorenou skupinou. V súbore účastníkov ankety zameranej na otázky odvetvej a podnikovej stabilizácie mládeže, ktorú realizovalo oddelenie sociológie VÚEPVŽ v Bratislave, sa iba v menej ako 50 % prípadoch realizovala medzigeneračná reprodukcia socioprofesionálneho statusu. Znamená to, že populácia pracujúca na pôde nie je otvorená len jednosmerne, že sa poľnohospodárstvo ako sociálny subsystém otvára, nie je doménou uzavretého roľníctva, ktoré bolo tradične zdrojom sociálnej dynamiky v ostatných spoločenských vrstvách, ale samotné absorbuje elementy iných sociálnych vrstiev, čím sa k nim nevyhnutne približuje. Inými slovami, do poľnohospodárskych podnikov prichádza pracovať veľa mladých ľudí, ktorých rodičia nie sú v poľnohospodárstve profesionálne činní. Spomenuté šetrenie prekvapujúco ukázalo, že sa tento jav netýka iba mladých pracovníkov na statusovo vyšších profesionálnych miestach v podnikoch, ale aj kvalifikovaných i nekvalifikovaných manuálnych pracovníkov. Súčasne sa potvrdil vysoký vplyv školskej profesionálnej prípravy na stabilizáciu mládeže v odvetví. Mladí bez príslušnej kvalifikačnej prípravy prejavujú oveľa výraznejšiu tendenciu k prechodu do iných odvetví národného hospodárstva.

Zhrňajúc uvedené možno povedať, že *poľnohospodársku mládež ako skupinu charakterizuje predovšetkým jej miesto v celospoločenskej delbe práce*. Je to sociálno-demografická skupina pracujúcich v jednom z odvetví národného hospodárstva. Popri všeobecnej tendencii prechodu mládeže do iných sektorov existuje i opačný pohyb. Hypoteticky možno predpokladať, že mobilita medzi odvetviami sa v budúcnosti ešte zvýši, a to nielen intergeneračná, ale i generačná. Tento pohyb sa bude zosilňovať s postupujúcim rozvojom výrobných síl v poľnohospodárstve, spojeným s procesom koncentrácie a špecializácie výroby. Prvé príklady z praxe integrovaných podnikov ukazujú, že koncentrované výrobné prevádzky s modernou priemyselnou technológiou intenzívne priťahujú pracovníkov z nepoľnohospodárskych odvetví, najmä z ľahkého a potravinárskeho priemyslu, ale aj z terciár-

neho sektora. Vyššia kultúra práce, lepšie pracovné prostredie, odmeňovanie, stavajú poľnohospodárstvo na roveň ostatným odvetviám. Súčasne nové integrované výrobné organizácie tým, že strácajú negatívne prestížne znaky, ktorými sú vo vedomí našej spoločnosti silne zaťažené klasické podniky poľnohospodárskej prvovýroby (družstvá a štátne majetky), stávajú sa prijateľnými aj pre mnohých ďalších kvalifikovaných pracovníkov.

Uvedieme niektoré špecifické znaky, ktoré predsa len relatívne ozvlášťujú pracovnú problematiku poľnohospodárskej mládeže a vplývajú aj na jej životný štýl. Zhruba ich možno rozdeliť do dvoch skupín: prvá skupina znakov sa odvozuje od imanentných a nemenných charakteristík poľnohospodárskej výroby, ktoré vyplývajú z jej biologickej podstaty. Druhú skupinu znakov vzťahujeme k aktuálnemu stupňu rozvoja výrobných síl, preto platnosť javov s nimi spojených je časove či vývojove obmedzená.

Biologická podstata poľnohospodárskej výroby so svojou známou *neidentitou pracovného a výrobného procesu* a relatívne dlhými výrobnými cyklami znamená (najmä v rastlinnej výrobe) sezónne výkyvy v potrebe práce, čo súčasne neumožňuje tak úzku pracovnú špecializáciu ako v priemysle. Poľnohospodárske profesie musia byť teda širšie poňaté a tomu adekvátne aj profesionálna príprava musí počítať s väčším registrom vedomostí a pracovných návykov.

Ďalšími z faktorov prvej skupiny znakov práce v poľnohospodárstve sú napríklad priestorová rozľahlosť pracoviska, prvky neurčitosti spôsobené vplyvom klimatických faktorov a iné.

Do druhej skupiny znakov práce v poľnohospodárstve zaraďujeme tie, ktoré sa budú meniť s rozvojom výrobných síl, mierou substitúcie živej práce prácou minulou, rastom jej produktivity atď. Sem patrí: *charakter a kultúra práce* (nečistota, prach, zápach, s čím súvisí aj otázka hygienických zariadení) pomerne veľký podiel fyzicky namáhavých prác, pracovné režimy (najmä v živočíšnej výrobe) sťažujúce využívanie voľného času a ďalšie.

Kým technologický a organizačný pokrok tieto znaky poľnohospodárskej práce neodstráni, budú stále väčšou prekážkou reprodukcie pracovných síl za situácie, keď vo všespoločenskom sociokultúrnom systéme, ktorý plne akceptuje aj poľnohospodársku mládež, ustavične získavajú na váhe také hodnoty ako je voľný čas a vyššie formy jeho využívania, kultúra práce a pracovného prostredia. Do druhej skupiny zaradené, quasi vývinové faktory práce v poľnohospodárstve, zatiaľ bránia realizovať univerzálne sa presadzujúce vzory životného štýlu aj u pracujúcich na pôde. A to je aj dôvod vážnych ťažkostí poľnohospodárstva ako odvetvia s reprodukciou pracovných síl.

Problém pracovných síl v našom poľnohospodárstve nie je problémom ich absolútneho počtu. Vo všetkých industriálnych spoločnostiach je typický a zákonitý pokles absolútnych počtov obyvateľstva ekonomicky činných v primárnej sfére. (Na Slovensku pracovalo v poľnohospodárstve ešte v r. 1936 1036 tisíc pracovníkov, v r. 1970 už iba 444 tisíc.) Umožňuje to vedeckotechnický pokrok a s ním súvisiaca intenzifikácia výroby a masívna substitúcia živej práce prácou minulou.

Problém spočíva v štruktúre pracovných síl, ktorá vykazuje prvky nerovnováhy v *demografických a kvalifikačných* ukazovateľoch. Reprodukciu ohrozuje najmä dlhotrvajúca stagnácia v štruktúre podľa veku. Od r. 1930 do r. 1965 sa podiel 15–20ročných osôb trvale činných v poľnohospodárstve znížil z 13,3 % na 4,3 % celkového počtu. V r. 1970 tvoril podiel menej ako 20ročných 3,6 %

všetkých stálych pracovníkov JRD a 5 % všetkých stálych pracovníkov štátnych majetkov. Nepriaznivý stav vynikne zvlášť v porovnaní s priemyslom a stavebníctvom, kde podiel uvedenej skupiny tvorí okolo 11 % celkového počtu pracujúcich.

Rovnako aj skladba ekonomicky aktívnej populácie v poľnohospodárstve podľa pohlavia je posunutá voči iným odvetviám národného hospodárstva. V r. 1970 bolo v poľnohospodárstve ČSSR 50,14 % (v r. 1965 51,2 %) žien, na Slovensku však 47,55 % (v r. 1965 44,4 %). Z uvedených čísiel je na prvý pohľad zrejmý rast podielu žien na Slovensku, ktorý bude pravdepodobne pokračovať aj ďalej súbežne s celkovým vývojom zamestnanosti žien v celej slovenskej populácii.

V perspektíve čoraz rozsiahlejšieho pribúdania prác s mechanizmami a na mechanizmoch se nám javí vysoká účasť žien na celkovom pracovnom fonde poľnohospodárskeho odvetvia ako zvláštny problém, ktorý si bude vyžadovať komplexné riešenie zasahujúce i sociálnu oblasť, ako uvádzajú aj iní autori. Pohľad na vekovú štruktúru pracujúcich v poľnohospodárstve v triedení podľa pohlavia ukazuje, že práve tie vekové skupiny pracovníkov, ktoré považujeme za pracovne najvýkonnejšie (30—50 rokov) sú vo výrazne nadpolovičnej väčšine reprezentované práve ženami.

Môžeme teda konštatovať, že požiadavky rozvíjajúcej sa materiálno-technickej základne v poľnohospodárstve, ktorá je spojená s novými formami organizácie výroby a riadenia, nemajú zatiaľ plno adekvátny pendant v štruktúrnych predpokladoch ľudského činiteľa výroby.

Nie je na tomto mieste potrebné zdôvodňovať potrebu kvalifikovaných pracovníkov v podmienkach koncentrovanej a špecializovanej veľkovýroby. Prijímame ju ako axiómu, o ktorej odôvodnenosti nebude azda vážnych pochyb, hoci zjednodušené chápanie prehlbovania delby práce, jej špecializácie a profesionalizácie vedie neraz k predstavám o nižšej potrebe vzdelania ako teoretickej prípravy pre obsluhu mechanizmov, pre vymedzené a opakované pracovné úkony.

V naznačenej súvislosti sa zdá, že v najbližšej i vzdialenejšej budúcnosti, nebude jadro problému spočívať natoľko v oblasti nedostatku kvalifikovanej *riadiacej práce*, i keď aj tu možno očakávať určité disproporcie medzi potrebou a ponukou, kvalitatívnymi nárokmi a ich uspokojovaním z hľadiska zvedechťovania riadenia, ako v príprave a výchove pracovníkov *kvalifikovaných robotníckych profesií* pre poľnohospodárstvo. Pre technicko-hospodárske a inžiniersko-technické profesie vychovávajú stredné školy ročne okolo 6000 absolventov (v r. 1970 to bolo 4235 v ČSR a 2017 v SSR) a vysoké školy okolo 1900 absolventov (spolu s lesníctvom)*. U týchto kategórií pracovníkov se prejavuje pri danej úrovni výroby a organizácie a v danej spoločenskej situácii, keď ešte značnú časť vedúcich miest viažu aj formálne školsky nepripravené ale prakticky často preverené kádre, relatívna saturácia potrieb praxe. Na druhej strane výchova robotníckeho dorastu, napriek značnej starostlivosti zo strany spoločenských riadiacich orgánov, zápasí s nižším záujmom mládeže o tento druh odbornej prípravy, nedostatočným predbežným vzdelaním učňov a ich intenzívnou migráciou po vyučení mimo poľnohospodárstva. Poľnohospodárstvo ako odvetvie ešte nemá dobudovaný stabilný systém reprodukcie kvalifikovanej práce. Svedčí

* Podľa prieskumu, ktorý vykonala VŠP v Nitre r. 1970; zhruba 80—90 % absolventov nachádza uplatnenie v poľnohospodársko-potravinárskom komplexe včítane nadpodnikovej riadiacej sféry a výskumnej a vývojovej základne.

o tom aj fakt, že na 1000 robotníkov pripadá v celom národnom hospodárstve 72 učňov, kým v poľnohospodárstve iba 37 učňov. Príčiny nízkeho záujmu mládeže o získavanie základnej kvalifikácie v poľnohospodárskych odboroch a neskoršiu stabilizáciu v poľnohospodárskych podnikoch možno hľadať predovšetkým:

1. V oblasti obsahu a charakteru práce, pracovných a životných podmienok, čo súvisí predovšetkým so stupňom rozvoja hmotných faktorov výroby v poľnohospodárstve.

2. V trvajúcom dopyte po nekvalifikovanej alebo málo kvalifikovanej sile v iných odvetviach národného hospodárstva.

3. V malej hodnote vyučenia v poľnohospodárskom odbore pre pracovníka, pretože v podstate tú istú prácu s rovnakou odmenou vykonávajú doteraz vyučení ako a nevyučení pracovníci.

4. V celkovej nízkej spoločenskej prestíži práce vykonávanej v poľnohospodárstve.

Hoci možno predpokladať, že v budúcnosti bude v oveľa väčšej miere ako doteraz pokračovať a silnieť migrácia istých kategórií kvalifikovaných pracovníkov z nepoľnohospodárskych odvetví do poľnohospodárstva (Schimmerling, Čiháková 1970, Šíma 1973), predsa základným zdrojom reprodukcie pracovných síl zostane získavanie a stabilizácia mládeže v odvetví. Z tohto hľadiska má význam postaviť si otázku, ktoré činitele (v najvšeobecnejšom zmysle) vedú k sťaženej identifikácii mládeže s poľnohospodárstvom, resp. ktoré ju podporujú.

Komunistická strana Československa spolu so štátnymi orgánmi venujú poľnohospodárskej mládeži mimoriadnu pozornosť motivovanú starostlivosťou o zabezpečenie nutnej reprodukcie pracovných síl v odvetví. Mimoriadne naliehavou sa javí potreba zlepšiť štruktúru pracovných síl v poľnohospodárstve najmä v súčasnom období, keď odvetvie stojí na prahu intenzívneho rozvoja koncentrácie a špecializácie výroby, spojenej s aplikáciou náročných technologických postupov a zariadení. Pritom sa problém zabezpečenia reprodukcie pracovných síl presúva z oblastí získavania mládeže do oblastí stabilizácie v poľnohospodárskom podniku po vyučení alebo vychodení školy.*)

Diferencovaný záujem mládeže o poľnohospodárske profesie a ich vykonávanie v poľnohospodárskych podnikoch je zložitý a spoločenský jav, ktorého vysvetlenie možno hľadať len v komplexe príčin a faktorov. Vonkoncom ich nemožno zúžiť len na otázky odmeňovania, pracovného a životného prostredia, na nedostatky vo výchovnej práci a podobne, absolutizujúc pôsobenie jednej, či druhej z uvedených príčin. Dôvody sú samozrejme hlbšie a súvisia aj s mnohými miestne a regionálne podmienenými javmi.

Všeobecne možno povedať, že trvalý pokles počtu pracujúcich v poľnohospodárstve, s čím prirodzene súvisí aj znížený podiel mladých ľudí nastupujúcich do odvetvia, je celosvetový a *objektívne progresívny jav*, pretože je vyvolaný neustálym rozvojom výrobných síl, vedeckotechnickým a spoločenským pokro-

*) Príťažlivosť poľnohospodárskych profesií (najmä mechanizačných, opravárskych a p.), rastie R. 1972 sa splnil na Slovensku plán nábora učňovského pomeru na 99,6 %. Záujem chlapcov o vyučenie v niektorých učebných odboroch prekračuje smerné čísla plánu (r. 1972 bol nábor chlapcov splnený na 129,7 % a dievčat len na 50,4 %). Aj o štúdium na stredných a vysokých školách je záujem zrovnateľný so záujmom o štúdium na iných školách technického smeru.

kom. Problémom sa stáva iba vtedy, ak príslušné zmeny v materiálno-technickej základni predbiehajú tempo substitúcie živej práce pracou minulou, teda predpoklady pre zvyšovanie produktivity ľudskej práce. Toto zaostávanie výrobnej základne samo osebe však ešte urýchľuje migráciu, pretože v oblasti charakteru a kultúry práce (namáhavosť, čistota, hlučnosť, rizikovosť a p.) sa vytvára priepasť medzi celospoločensky sa presadzujúcimi štandardmi, ktorých tvorbu ovplyvňujú dynamickejšie sa rozvíjajúce odvetvia — tieto zvyčajne sú kvantitatívne aj kvalitatívne určujúce pre danú spoločnosť — a skutočnosťou, prevládajúcou v odvetví. Na poľnohospodársku populáciu, najmä mladú, pôsobia tieto štandardy s rovnakou intenzitou ako na ostatné sociálne skupiny, pretože vďaka rozvinutým komunikačným a interakčným väzbám (masmédiá, masová kultúra, voľný pohyb obyvateľstva a p.) sa v celej spoločnosti presadzuje univerzalizácia vzorov sociokultúrnej orientácie jedincov.

Reprodukcia pracovných síl v poľnohospodárstve je komplikovaná práve týmto rozporom medzi vývojom makrospoločenskej kultúry, ktorej pôsobenie je univerzálne, a stupňom rozvoja materiálnych podmienok tejto kultúry v tomto konkrétnom odvetví národného hospodárstva.

Z hľadiska pozitívneho riešenia je potom logický záver, že treba na jednej strane cielavedome zlepšovať tieto podmienky a na druhej strane pokúsiť sa súčasne o využitie tých sociokultúrnych prvkov, ktoré v rámci existujúcej štruktúry pôsobenia vplývajú na identifikáciu mládeže s odvetvím relatívne kladne.

Na základe výsledkov nášho zisťovania, ktorý sme vykonali technikou rozdáwanej ankety (zúčastnilo sa ho 494 respondentov) medzi poľnohospodárskou mládežou na Slovensku, môžeme sa pokúsiť o naznačenie niektorých týchto faktorov (Sociologická štúdia o spoločenských podmienkach stabilizácie mládeže v poľnohospodárstve na Slovensku 1971).

Na prvom mieste by bolo vhodné uviesť tie činitele, ktoré ovplyvňujú bezprostredne fyzické pracovné prostredie a charakter vykonávanej práce. Tieto priamo súvisia s materiálnotechnickým vybavením odvetvie, teda s úrovňou rozvoja výrobných síl v poľnohospodárstve.

Aplikovaním priemyselných technologických postupov, širokým zavádzaním mechanizácie a chemizácie do výrobných procesov sa vytvárajú predpoklady, aby sa zmierňovali negatívne dôsledky pracovného prostredia a charakteru práce na postoj mladých k poľnohospodárstvu pri súčasnom raste produktivity práce a pracovných odmien. Nové výrobné technológie umožňujú súčasne vytvoriť také pracovné režimy, takú organizáciu práce, ktorá zabezpečí pracovníkovi spoločensky uznané množstvo disponibilného voľného času. Ide teda o *urýchlený rozvoj materiálno-technickej základne poľnohospodárstva*, pokrok v oblasti koncentrácie a špecializácie výroby.

Široké uplatnenie technických zariadení a technologických postupov na úrovni súčasného vedeckotechnického pokroku si vyžiada nielen *vysoký podiel kvalifikovaných pracovníkov vôbec, ale v novej štruktúre podľa profesií*. Preto už v predstihu je potrebné v sústave odborného školstva dbať o výchovu týchto odborníkov. Výsledky prieskumu ukazujú, že odborná školská príprava pre výkon tej-ktorej poľnohospodárskej profesie už sama osebe je významným činiteľom stabilizácie mládeže v odvetví. Domnievame sa preto, že je vhodné aj naďalej rozširovať a prehĺbovať odbornú prípravu poľnohospodárskeho dorastu, dbať, aby čo najmenej mladých ľudí vstupovalo do pracovného pomeru priamo po vychodení základnej školskej dochádzky, bez profesionálnej prípravy.

Ďalším faktorom ovplyvňujúcim vzťah mladého človeka k poľnohospodárskemu podniku a vykonanej práci je aj stav *spoločenského prostredia podniku*, na čo sa zväčša zabúda. Odpovede respondentov potvrdzujú, nakoľko dôležité je, najmä pre mladých ľudí v období formovania ich osobnosti a celkového zaradovania sa do spoločenských vzťahov, aby pociťovali okolo seba na pracovisku klímu priateľskej a otvorenej spolupráce, pomoci atď., teda všetko to, čo nazývame dobrými medziľudskými vzťahmi. Táto výzva smeruje najmä do tábora vedúcich pracovníkov a funkcionárov družstiev a štátnych majetkov, ale i nadpodnikových orgánov. Jedným z prejavov starostlivosti o mladých pracovníkov je aj odborná pomoc a podpora poskytnutá mladým v otázkach vzťahov k nadriadeným a spolupracovníkom v období ich profesionálnych začiatkov po absolvovaní školy. Je to o to dôležitejšie, že ako poukázal náš prieskum, takmer polovica mladých kvalifikovaných i nekvalifikovaných manuálnych aj technicko-hospodárskych pracovníkov nepochádza z poľnohospodárskych rodín, nemá teda bezprostredné skúsenosti zo styku so sociálnym prostredím poľnohospodárskeho podniku, prípadne dediny.

Ďalší z faktorov vzťahu mladých k poľnohospodárstvu, spoločenská *prestíž práce* v tomto odvetví, pôsobí podľa našich výsledkov dosť diferencovane. Všeobecne možno povedať, že najmä medzi mladými manuálnymi pracovníkmi získavajú kvalifikované profesie (traktorista, agronóm) isté, pomerne vysoké spoločenské ohodnotenie.

Pokiaľ ide o *ďalšie sociálne a spoločenské faktory*, naše šetrenie len potvrdilo, čo je v *bytovej problematike* všeobecne známe, že v podmienkach všeobecného nedostatku je byť jedným z hlavných faktorov stabilizácie pracovníka. Ako takýto faktor začína prirodzene vystupovať iba počnúc určitým vekom (22 až 25 rokov), keď väčšina mladých zakladá rodiny. Slobodní väčšinou bývajú u rodičov (ak pracujú na JRD) alebo dochádzajú (ŠM). Družstvá, na rozdiel od ŠM sa doteraz málo starali o riešenie bytových otázok svojich členov, čo sa im konečne pri danej štruktúre členstva ani nejavilo tak potrebné. Teraz však budú musieť venovať tejto otázke väčšiu pozornosť, a to nielen kvôli získaniu kvalifikovaných riadiacich pracovníkov, ale aj dostatku základného kádra odborne vyučených manuálnych síl, (na pr. v ŽV), v reprodukcii ktorých družstvá zatiaľ za štátnymi majetkami zaostávajú.

Pokračujúci proces špecializácie a koncentrácie poľnohospodárskej výroby v Československu kooperačnými a integračnými formami bude vytvárať postupné nové, kvalitatívne vyššie požiadavky na pracovníkov v socialistickom poľnohospodárstve. Tento zložitý proces sa nemôže odohrávať povedľa, ale práve pomocou, za aktívnej účasti mládeže.

Technický a technologický progres bude vyžadovať aj v poľnohospodárstve čoraz viac politicky i odborne vzdelaných, dynamických a technicky zručných ľudí. Tieto predpoklady splňa v masovom meradle najmä mladá generácia pracovníkov, vychádzajúca z našej školskej sústavy. Nejde teda iba o úzko poňatú pracovnú kvalifikáciu, ale o výchovu všestranného, kultúrno-spoločensky vyspelého človeka plne integrovaného všetkými stránkami svojej aktivity do socialistickej spoločnosti.

Ďalšie sociologické a sociálno-psychologické skúmanie problematiky poľnohospodárskej mládeže, najmä z hľadiska jej pracovného včleňovania sa a aktívnej účasti v živote socialistickej spoločnosti sa javí preto ako úloha spoločensky závažná a prospešná.

- ČALKOVSKÝ S., 1972, Společensko-ekonomické předpoklady reprodukce pracovních sil v zemědělství do r. 1990. Zemědělská ekonomika 18, 8 : 515-557.
- SCHIMMERLING H., ČIHÁKOVÁ K., 1970, Sociologické aspekty kooperace a integrace zemědělských podniků. Závěrečná zpráva VÚEZVŽ Praha.
- ŠÍMA J., 1973, K otázkám struktury pracovních sil v společných zemědělských podnicích. Sb. ÚVTI-Sociologie a historie zemědělství 9, 1 : 45-54.
- Sociologická štúdia o spoločenských podmienkach stabilizácie mládeže v poľnohospodárstve na Slovensku. VÚEPV, Bratislava 1971.
- Štatistická ročenka ČSSR 1970.

Došlo dňa 29. 6. 1972

Miesto poľnohospodárskej mládeže v súčasnej spoločnosti

Príspevok sa zaoberá niektorými stránkami problematiky poľnohospodárskej mládeže na Slovensku. Autori ju definujú ako osobitú kategóriu spoločenskej skupiny pracujúcej mládeže, vymedzenú jej miestom v sústave spoločenskej deľby práce.

Poľnohospodárska mládež je svojou hodnotovou orientáciou, vzormi správania sa, postojmi, aspiráciami plne integrovaná do sociokultúrneho systému našej spoločnosti. Súčasne však nižšia úroveň rozvoja materiálnych zložiek výrobných síl v poľnohospodárstve spôsobuje, že v oblasti charakteru práce, pracovných podmienok a prostredia nie sú zatiaľ vo väčšine prípadov podmienky pre realizáciu celospoločensky sa presadzujúcich sociokultúrnych vzorov. Tento rozpor medzi objektívnymi výrobnno-ekonomickými a socioekonomickými prvkami práce v poľnohospodárstve a univerzálnym pôsobením prvkov sociokultúrneho systému spoločnosti, plne akceptovanými aj poľnohospodárskou mládežou, je hlavnou príčinou porúch v reprodukcii pracovných síl v poľnohospodárstve. Ako ukazujú prvé príklady zavádzania koncentrovaných výrobných kapacít s vysokou technickou a technologickou úrovňou do poľnohospodárstva, riešenie tohoto rozporu leží v oblasti ďalšieho intenzívneho rozvoja materiálno-technických faktorov poľnohospodárskej výroby, ktorý povedie k vyrovnaniu pracovných a životných podmienok pracujúcich v poľnohospodárstve s ostatnými národohospodárskymi odvetvami.

Место сельскохозяйственной молодежи в современном обществе

В статье рассматриваются некоторые стороны проблематики сельскохозяйственной молодежи в Словакии. Авторы дефинируют ее как особую категорию общественной группировки трудящейся молодежи, обособляя ее в системе общественного разделения труда. По своей идейной ориентировке, примерам для подражания, позиции, вдохновлению сельскохозяйственная молодежь полностью интегрирована в социокультурную систему нашего общества. Но в то же время из-за более низкого уровня развития материальных аспектов производительных сил в сельском хозяйстве в большинстве случаев в области характера труда, рабочих условий и окружающей среды еще нет предпосылок для реализации общепризнанных социокультурных образцов. Именно это противоречие между объективными производственно-экономическими и социоэкономическими элементами труда в сельском хозяйстве и универсальным действием элементов социокультурной системы общества, полностью принимаемыми и сельскохозяйственной молодежью, и является главной причиной расстройств в воспроизводстве рабочих сил в сельском хозяйстве. Как показывают первые факты внедрения концентрированных производственных мощностей с высоким уровнем техники и технологии в сельское хозяйство, решение этого противоречия следует искать в области дальнейшего интенсивного развития материально-технических факторов сельхозпроизводства, который приведет к выравниванию трудовых и бытовых условий трудящихся сельского хозяйства с остальными народнохозяйственными отраслями.

The Status of Farm Youth in the Present-Day Society

The study deals with some aspects of the problem of farm youth in Slovakia. The authors define farm youth as a special category within the social group of working youth which is specified by its position in the social division of work.

Farm youth with its scale of values, behaviour patterns, attitudes and aspiration is fully integrated in the social and cultural system of our society. However, due to the lower level of the development of the material components of productive forces in agriculture, there are, in work character, conditions and environment in a majority of cases, still insufficient conditions for the introduction of the social and cultural patterns asserting themselves in the society as a whole. This discrepancy between the objective production-economic and socioeconomic aspects of work in agriculture on the one hand and the general effect of the elements of the social and cultural system of the society, fully accepted also by youth in agriculture, on the other hand is the main cause of disorders in the reproduction of manpower in agriculture. As indicated by the first instances of the introduction of concentrated production units at a high level of technology in agriculture, the solution of this problem can be found in further intensive development of the material and technical factors of agricultural production which is to bring the conditions of the work and life of farm workers to the levels prevailing in the other branches of the national economy.

Die Rolle der landwirtschaftlichen Jugend in der gegenwärtigen Gesellschaft

Der Beitrag befaßt sich mit einigen Aspekten der Problematik der landwirtschaftlichen Jugend in der Slowakei. Diese wird von den Verfassern als eine eigenartige Kategorie der gesellschaftlichen Gruppe der werktätigen Jugend, die ihn durch den Posten im System der gesellschaftlichen Arbeitsteilung abgegrenzt ist.

Die in der Landwirtschaft tätige Jugend ist mit ihrer Interessenorientierung, Haltungsmodellen, Stellungnahmen, Aspirationen im soziokulturellen System unserer Gesellschaft vollkommen integriert. Gleichzeitig aber verursacht das niedrigere Niveau der Entwicklung von Materialbestandteilen der Produktivkräfte in der Landwirtschaft, daß auf dem Gebiet des Arbeitscharakters, der Arbeitsbedingungen und Milieu größtenteils noch nicht erforderliche Voraussetzungen für die Realisierung der sich allgemein in der Gesellschaft durchzusetzenden soziokulturellen Modelle bestehen. Dieser Gegensatz zwischen den objektiven produktiv-ökonomischen und sozioökonomischen Arbeitselementen in der Landwirtschaft und der Einwirkung der von der landwirtschaftlichen Jugend auch akzeptierten Elementen des soziokulturellen Systems der Gesellschaft bildet die Hauptursache der Störungen in der Reproduktion von Arbeitskräften in der Landwirtschaft. Wie die ersten Beispiele des Einsatzes von konzentrierten Produktionskapazitäten mit hohem technischen und technologischen Niveau in der Landwirtschaft zeigen, liegt die Lösung dieses Problems im Bereich der weiteren intensiven Entwicklung von materiell-technischen Faktoren der landwirtschaftlichen Produktion, die zur Angleichung der Arbeits- und Lebensbedingungen der Werktätigen in der Landwirtschaft den in den anderen volkswirtschaftlichen Zweigen vorhandenen Bedingungen führen wird.

Adresa autorov:

Ing. Gejza Blaas, CSc., ing. František Mach, CSc., ing. Dušan Sagar, CSc.,
Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a výživy, Bratislava, Trencianska 53/a

Upozorňujeme čtenáře, že číslo 1/1974 časopisu

SOCIOLOGIE A HISTORIE ZEMĚDĚLSTVÍ

bude věnováno otázkám sociálního plánování v zemědělství a budou v něm uveřejněny následující články:

Jiříčka M.: Sociální plánování v zemědělských podnicích

Špírk L.: K některým otázkám sociálního plánování v nadpodnikové sféře zemědělství

Horáková E.: Sociální analýza při plánování sociálního rozvoje zemědělského podniku

Příkrylová A.: Poznatky ze sociologického výzkumu v zemědělských podnicích vhodné pro plánování sociálního rozvoje výrobního kolektivu

Horáková E.: Sociální plánování a rozdíly v sociálních charakteristikách práce, pracovních podmínek a pracovního prostředí

Šíma J.: Životní prostředí v názorech pracovníků v zemědělství

Hudečková H.: Pracovní skupiny v zemědělství

Recenze

Bibliografie